

Zo ging dat ...

... in Bilzen in 1917: het reglement voor de verkoop van vlees van ten dele afgekeurde dieren

De periode van de eerste wereldoorlog staat in het nationale geheugen gegrift als een periode van honger en tekort. De voedselproductie in België volstond immers in het begin van de twintigste eeuw absoluut niet meer om de eigen bevolking te voeden. In vredestijd stelde dat geen probleem, omdat er op grote schaal voedsel werd ingevoerd. De aanvoer van graan uit Amerika was daarbij van levensbelang. Ten gevolge van de oorlog en de blokkades viel die invoer weg. Zolang de oorlog duurde moest men het stellen met hetgeen in eigen land geproduceerd werd. De aanwezigheid van een grote Duitse troepenmacht, die ook gevoed moest worden, vergrootte het probleem nog. Het wekt dan ook geen verwondering dat de overheid tijdens de oorlog op zoek ging naar middelen om de tekorten op dit vlak minder nijpend te maken.

Eén van de maatregelen die in dit verband werden genomen, was het toestaan van een gecontroleerde verkoop van vlees dat afkomstig was van noodslachtingen of van ten dele afgekeurde dieren, vlees dat in vredestijd niet in de handel toegelaten werd. Gezien de aard van de zaak, en haar belang voor de volksgezondheid, werd voor de handel in dit vlees een streng wettelijk kader opgezet. In de eerste plaats werd in een verordening van de Duitse gouverneur-generaal van 14 oktober 1916 verduidelijkt op welk vlees de toelating voor verkoop van toepassing was, hoe de verkoop georganiseerd moest worden, en wat de maximale prijzen ervoor waren.

De verkoop van dit vlees werd uitsluitend toegelaten in de zogeheten vrijbanken: verkoopplaatsen die gevestigd waren in de erkende slachthuizen, en die onder toezicht stonden van een veearts-keurder. De gemeenteraden van de steden

met een slachthuis ontvingen begin maart 1917 van het provinciebestuur een modelreglement voor de verkoop van vrijbankvlees, dat in de loop van de weken daarna door de gemeenteraden werd goedgekeurd, en waarin de gang van zaken in die stad werd vastgelegd. In Bilzen werd het reglement op 24 maart 1917 door de gemeenteraad goedgekeurd. In de loop van maart 1917 werd in de meeste andere steden in de provincie hetzelfde reglement, met minimale wijzigingen, goedgekeurd.

Het reglement bepaalde dat het *minderwaardig* vlees enkel in de vrijbank verkocht mocht worden. Particulieren die een noodslachting hadden moeten laten uitvoeren, mochten het vlees van hun dier dus niet zelf verkopen. Ook slaggers en beenhouders mochten dit vlees niet verhandelen. In principe mocht er enkel vlees van dieren die in de gemeente geslacht waren aangeboden worden. Voor de verkoop van vlees dat uit een andere gemeente werd aangevoerd moest de burgemeester zijn toelating geven. Er werd verwacht dat hij die toelating pas gaf wanneer uit controle door een veearts gebleken was dat het vlees geen gevaar voor de volksgezondheid opleverde.

Enkel het gemeentebestuur mocht een vrijbank inrichten. In Bilzen gebeurde dat in het slachthuis. Om geen twijfel te laten bestaan over de herkomst van het vlees, moest boven de ingang van het verkoopplokaal een opschrift worden aangebracht waaruit bleek dat het om een vrijbank ging, waar enkel dit soort vlees verkrijgbaar was. Bovendien moest in het lokaal worden aangeduid op grond waarvan het vlees afgekeurd was.

Het vlees dat in de vrijbanken werd aangeboden mocht enkel voor eigen verbruik rechtstreeks aan de consumenten verkocht worden. Slagers en vleeshandelaars mochten het niet kopen. Particulieren mochten bovendien niet meer dan drie kilogram in één keer kopen. Restauranthouders konden wel in de vrijbank terecht, op voorwaarde dat zij daarvoor de toelating van de burgemeester hadden gekregen – die daaraan een controle van het etablissement kon koppelen – en dat er in de verbruikzaal van het restaurant duidelijk werd aangegeven dat er vlees van de vrijbank werd opgediend. Vlees dat na een dag onverkocht gebleven was, mocht de volgende dag pas weer aangeboden worden nadat de veearts-keurder daarvoor groen licht gegeven had, en nadat hij eventueel de prijs ervan had doen verlagen.

De prijs van het aangeboden vlees moest – in functie van de kwaliteit ervan – worden vastgesteld door een veearts. De maximale prijs bedroeg 2 frank voor een kilo runds-, kalfs- of schapenvlees, en 2,50 frank voor een kilo varkensvlees. Die prijs moest in het verkooplokaal duidelijk zijn aangegeven. Het geld dat in de vrijbank voor het vlees betaald werd, werd door het gemeentebestuur geïnd, en na aftrek van de kosten aan de eigenaar van het geslachte dier uitbetaald. Die kosten bestonden in de eerste plaats uit een taks voor het gebruik van de vrijbank. Die bedroeg 5 frank voor een volwassen rund, 1,50 frank voor een varken en 1 frank voor een kalf, een schaap of een geit. Ingeval het vlees gekookt moest worden voordat het verkocht mocht worden, dan werd daarvoor 5 frank aangerekend voor een rund, 1 frank voor een varken en 0,50 frank voor een kalf, schaap of geit. Voor het versnijden werd 5 centiemmen per kilo aangerekend. Ingeval het dier door een medewerker van de vrijbank naar de vrijbank gebracht was, en niet door de eigenaar zelf, dan werd daarvoor nog 2 frank gerekend voor een volwassen rund en 1 frank voor een ander dier.

Of er in Bilzen in 1917-1918 veel vlees van tweede keus op een officiële wijze werd verkocht, en of de vrijbank in Bilzen een grote omzet heeft gedraaid, is voorlopig nog niet duidelijk. Mogelijk bieden de in het stadsarchief bewaarde dag- en kasboeken en de rekeningen van het stadsbestuur het antwoord op die vragen.

Stadsarchief Bilzen, *Verslagregister van de beraadslagingen van de gemeenteraad van Bilzen, 1912-1929*

Zitting van 24 maart 1917

Aanwezig de heren Bollen J., Ritzen J., Lambrechts G., Theunissen A. en Gielen H.

De gemeenteraad, op grond der verordening van den heer gouverneur-generaal van 14 oct. 1916 en der beslissing van den heer bestuuroverste van 15 oct. 1916 wordt voor de omschrijving der gemeente het volgende besloten:

Art. 1. Al het luidens de hierboven vermelde verordeningen minderwaardig vleesch mag enkel ter vrijbank geveild en verkocht worden. Voor toelating van dergelijk vleesch van buiten de gemeente geslachte dieren, is de toestemming des bur-

gemeester vereischt.

Art. 2. De vrijbank wordt door de gemeente ingericht en in bedrijf genomen. De gemeente neemt ten haren laste het van de hand doen van het ter vrijbank ter verkoop aangebrachte minderwaardig vleesch, en betaald aan den eigenaar van het vleesch de opbrengst van den verkoop uit, na aftrek van de rechten en andere onkosten.

Art. 3. De vrijbank wordt door een opschrift boven den ingang duidelijk als zoodanig gekenmerkt. Hare opening even als hare gebeurlijke verplaatsing moet op de ter plaatse gebruikelijke wijze bekend gemaakt worden.

In het verkooplokaal wordt door aanplakking duidelijk kenbaar gemaakt waarom het vleesch afgekeurd geworden is, en aan welken prijs het aangeboden wordt.

Art. 4. Het op de vrijbank geveilde vleesch mag aan iederen koper enkel in stukken van hoogsten 3 kgr. afgegeven, en door hem slechts in zijn huishouden verbruikt worden.

Art. 5. Aan slachters, vleeschhandelaars en herverkoopers mag geen vleesch van de vrijbank verkocht worden. Aan gasthoven en spijshuizen mag de toelating om minderwaardig vleesch te betrekken door den burgemeester gegeven worden, onder voorwaarde dat op de tafels in de spijskamers duidelijk kenbaar worde gemaakt dat er vleesch van de vrijbank opgediend wordt.

Art. 6. De prijs van het minderwaardig vleesch wordt bij aldien de bestuurders van het slachthuis gen gediplomeerde veearts is, door den bevoegden aangenomen veearts vastgesteld. Hij mag per kilogr. niet gaan boven 2 frank voor runds, kalfs of schaapsvleesch, noch boven 2,50 voor varkensvleesch.

Art. 7. Het onverkocht gebleven vleesch wordt, eer het weer te koop gesteld wordt, door den aangenomen veearts op nieuw gekeurd opzichts hoedanigheid en deugdelijkheid. Desgevallend moet de verkoopprijs lager gesteld worden.

Art. 8. Van de voor den verkoop van het vleesch ontvangen sommen worden volgende rechten afgetrokken :

a) wegens het gebruik maken van de vrijbank voor een rund-dier 5 fr., voor een varken 1,50 fr., voor een schaap, geit of kalf 1fr.

b) daarenboven voor gebeurlijk koken van het vleesch voor een rund-dier 5 fr., varken 1 fr., schaap, geit of kalf 0,50 fr.

Bij den verkoop van afzonderlijke vleeschstukken wordt een recht van 5 centiemmen per kilogr. geheven.

Art. 9. Indien de vrijbank zich buiten het slachthuis bevindt, worden zoo het aanbrengen van het vleesch niet door de zorgen van den eigenaar zelve geschiedt, voor elk stuk groot vee 2 fr. en voor elk stuk klein vee of elk varken 1 fr. als vervoerrecht geheven.

Art. 10. Overtredingen der vrijbankregeling voor zoover zij niet reeds onder de strafbedreiging van paragr. 3 der verordening van den heer gouverneur-generaal van 14 oct. 1916 vallen, worden krachtens art. 78 paragr. 4 der gemeentewet en art. 28 van het strafwetboek gestraft met eene boete van 10 fr. tot 15 fr., en met eene gevangzitting van 1 tot 5 dagen.

Rombout Nijssen
Rijksarchief Hasselt